

**"ZAMONAVIY ILMIY YONDASHUVLAR VA TEXNOLOGIK
TARAQQIYOTNING USTUVOR YO'NALISHLARI" nomli Respublika
ilmiy-amaliy masofaviy konferensiyasi
VOLUME-1, ISSUE-1, 2026**

THE BOLSHEVNIK "ATTACK" AGAINST THE WOMEN OF TURKISTAN

Khusanova Madinabonu

third-year student of the "History" major at the Namgan branch of the Tashkent

International University of Chemistry

Madinax517@gmail.com +998 93 821 45 05

ANNOTATION. The Bolsheviks' "Attack" movement against the women of Turkestan was a socio-political campaign carried out in the 1920s and 1930s of the 20th century, the main goal of which was to change the social status of women in the local Muslim society, to encourage them to abandon the veil and "liberate" them in accordance with Soviet ideology. This movement is known in history as the Attack Campaign, and was carried out on a large scale, especially in the territory of Turkestan.

The abstract covers the goals and objectives of the movement, the methods of its implementation, and the resistance expressed by the local population. It also analyzes the positive and negative consequences of the "Attack" campaign, in particular, the involvement of women in education and social life, as well as its aspects of coercion, violence, and contradictions with cultural values. As a result, the complex and contradictory impact of this policy on Turkestan society is revealed.

Keywords: Offensive campaign, Turkestan, Bolsheviks, women's liberation, burqa, social reforms, Soviet ideology, gender equality, cultural resistance, forced modernization, traditional society, socio-political changes

BOLSHEVNIKLARNI TURKISTON AYOLARIGA NISBATAN "HUJUM" HARAKATI

Xusanova Madinabonu Toshkent Kimyo Xalqaro Universiteti Namgan filiali

**“ZAMONAVIY ILMIY YONDASHUVLAR VA TEXNOLOGIK
TARAQQIYOTNING USTUVOR YO‘NALISHLARI” nomli Respublika
ilmiy-amaliy masofaviy konferensiyasi
VOLUME-1, ISSUE-1, 2026**

„Tarix” yo‘lanishi uchinchi bosqich talabasi

ANNOTATSIYA. Bolsheviklarning Turkiston ayollariga nisbatan olib borgan “Hujum” harakati XX asrning 1920–1930-yillarida amalga oshirilgan ijtimoiy-siyosiy kampaniya bo‘lib, uning asosiy maqsadi mahalliy musulmon jamiyatida ayollarning ijtimoiy mavqeini o‘zgartirish, ularni paranjidan voz kechishga undash va sovet mafkurasiga mos ravishda “ozod qilish” edi. Ushbu harakat Hujum kampaniyasi nomi bilan tarixda ma’lum bo‘lib, ayniqsa Turkiston hududida keng ko‘lamda olib borilgan. Annotatsiyada harakatning maqsad va vazifalari, uni amalga oshirish usullari hamda mahalliy aholi tomonidan bildirilgan qarshiliklar yoritiladi. Shuningdek, “Hujum” kampaniyasining ijobiy va salbiy oqibatlari, xususan, ayollarning ta’lim va ijtimoiy hayotga jalb qilinishi bilan bir qatorda, majburiylik, zo‘ravonlik va madaniy qadriyatlarga zid jihatlari tahlil qilinadi. Natijada, ushbu siyosatning Turkiston jamiyatidagi murakkab va ziddiyatli ta’siri ochib beriladi.

Kalit so‘zlar: Hujum kampaniyasi, Turkiston, Bolsheviklar, ayollar ozodligi, paranji, ijtimoiy islohotlar, sovet mafkurasi, gender tengligi, madaniy qarshilik, majburiy modernizatsiya, an’anaviy jamiyat, ijtimoiy-siyosiy o‘zgarishlar

АННОТАЦИЯ. Большевистское движение «Нападение» на женщин Туркестана представляло собой социально-политическую кампанию, проводившуюся в 1920-х и 1930-х годах XX века, главной целью которой было изменение социального статуса женщин в местном мусульманском обществе, побуждение их к отказу от ношения хиджаба и «освобождение» в соответствии с советской идеологией. Это движение известно в истории как «Нападение» и проводилось в больших масштабах, особенно на территории Туркестана. В аннотации рассматриваются цели и задачи движения, методы его осуществления и сопротивление, выраженное местным населением. Также анализируются

**“ZAMONAVIY ILMIY YONDASHUVLAR VA TEXNOLOGIK
TARAQQIYOTNING USTUVOR YO‘NALISHLARI” nomli Respublika
ilmiy-amaliy masofaviy konferensiyasi
VOLUME-1, ISSUE-1, 2026**

позитивные и негативные последствия «Нападения», в частности, вовлечение женщин в образование и общественную жизнь, а также его аспекты принуждения, насилия и противоречия культурным ценностям. В результате раскрывается сложное и противоречивое воздействие этой политики на туркестанское общество.

Ключевые слова: наступательная кампания, Туркестан, большевики, женское освобождение, бурка, социальные реформы, советская идеология, гендерное равенство, культурное сопротивление, принудительная модернизация, традиционное общество, социально-политические изменения

Kirish.

XX asr boshlarida Turkiston hududida yuz bergan tub ijtimoiy-siyosiy o‘zgarishlar jamiyat hayotining barcha sohalariga, xususan, ayollar mavqeiga ham bevosita ta’sir ko‘rsatdi. Bolsheviklar partiyasi tomonidan olib borilgan siyosat natijasida an’anaviy turmush tarzini o‘zgartirish, jamiyatni sovet mafkurasi asosida qayta qurish jarayoni boshlandi. Bu jarayonda ayollar masalasi alohida e’tibor markaziga chiqdi.

Shu davrda amalga oshirilgan Hujum kampaniyasi Turkiston ayollarini ijtimoiy hayotga keng jalb etish, ularning huquq va erkinliklarini kengaytirish niqobi ostida olib borilgan keng ko‘lamli harakat edi. Kampaniya doirasida ayollarni paranji va an’anaviy cheklovlardan voz kechishga undash, ularni ta’lim, ishlab chiqarish va jamoat ishlariga faol qatnashishga safarbar etish ko‘zda tutilgan.

Biroq ushbu jarayon murakkab va ziddiyatli kechdi. Bir tomondan, ayollar uchun yangi imkoniyatlar ochilgan bo‘lsa, ikkinchi tomondan, bu o‘zgarishlar ko‘pincha majburiy tarzda amalga oshirilgani sababli mahalliy aholining keskin qarshiligiga uchradi. Natijada, Turkiston jamiyatida an’anaviy qadriyatlar va yangi sovet tartibotlari o‘rtasida keskin to‘qnashuv yuzaga keldi. Turkistonda sovet hokimiyatining o‘rnatilishi

**“ZAMONAVIY ILMIY YONDASHUVLAR VA TEXNOLOGIK
TARAQQIYOTNING USTUVOR YO‘NALISHLARI” nomli Respublika
ilmiy-amaliy masofaviy konferensiyasi
VOLUME-1, ISSUE-1, 2026**

jarayoni mustamlakachilik siyosatining yangi shakli sifatida ham baholanadi. 1917-yildagi Oktyabr inqilobidan keyin bolsheviklar sobiq Rossiya imperiyasi hududlarini, jumladan Turkistonni ham yagona siyosiy va iqtisodiy tizimga birlashtirishga kirishdilar. Bu jarayonda mahalliy boshqaruv tizimlari bekor qilinib, ularning o‘rniga sovet tipidagi boshqaruv organlari joriy etildi.

Turkistonda dastlab Turkiston ASSR tashkil etildi. Bu tuzilma rasmiy jihatdan mahalliy aholi manfaatlarini ifoda etuvchi siyosiy birlik sifatida ko‘rsatilgan bo‘lsa-da, amalda markaz – Moskva tomonidan boshqarilardi. Barcha muhim qarorlar markaziy hokimiyat tomonidan belgilanib, mahalliy xususiyatlar ko‘pincha e‘tibordan chetda qolardi. Bolsheviklar o‘z siyosatini amalga oshirishda “madaniy inqilob” g‘oyasiga tayandilar. Bu g‘oya jamiyatni eski, “qoloq” deb baholangan an‘anaviy tuzilmalardan voz kechib, zamonaviy, sotsialistik jamiyatga aylantirishni nazarda tutardi.

Ayniqsa, dinning jamiyatdagi ta‘sirini kamaytirish, diniy institutlarni cheklash va dunyoviylikni kuchaytirish muhim vazifa sifatida belgilandi. Bu esa Turkiston kabi musulmon aholisi ko‘pchilikni tashkil etgan hududlarda keskin qarshiliklarga sabab bo‘ldi. Ayollar masalasi aynan shu “madaniy inqilob”ning markaziy yo‘nalishlaridan biri edi.¹

Bolsheviklar partiyasi ayollarni ikki tomonlama – ijtimoiy va mafkuraviy resurs sifatida ko‘rdi. Birinchidan, ayollarni ishlab chiqarish jarayoniga jalb qilish orqali iqtisodiy rivojlanishga hissa qo‘shish ko‘zda tutilgan bo‘lsa, ikkinchidan, ularni sovet mafkurasining faol tashuvchisiga aylantirish maqsad qilingan edi.

Shu sababli ayollar o‘rtasida keng targ‘ibot ishlari olib borildi. Maxsus ayollar klublari, “qizil choyxonalar”, savodxonlik kurslari tashkil etilib, ular orqali ayollarga

¹ Gregory J. Massell. *The Surrogate Proletariat: Moslem Women and Revolutionary Strategies in Soviet Central Asia, 1919–1929* – Princeton University Press, 1974-yil

**“ZAMONAVIY ILMIY YONDASHUVLAR VA TEXNOLOGIK
TARAQQIYOTNING USTUVOR YO‘NALISHLARI” nomli Respublika
ilmiy-amaliy masofaviy konferensiyasi
VOLUME-1, ISSUE-1, 2026**

yangi hayot tarzi targ‘ib qilindi. Ayollarni siyosiy jarayonlarga jalb qilish uchun saylovlarda qatnashish, jamoat tashkilotlariga a‘zo bo‘lish kabi imkoniyatlar yaratildi. Bu jarayon, ayniqsa, shahar hududlarida nisbatan tezroq kechdi.

Biroq qishloq joylarda va konservativ muhitda bu o‘zgarishlar qattiq qarshilikka uchradi. Ayollarning ochiq ijtimoiy hayotga chiqishi ko‘plab oilalar tomonidan an‘analarga zid deb hisoblandi. Ayrim hollarda ayollar sovet siyosatiga qo‘shilganlari uchun jazolangan, hatto zo‘ravonlik qurboni bo‘lgan holatlar ham kuzatilgan. Bu esa sovet hokimiyatini yanada keskin choralar ko‘rishga undadi.

Natijada, 1920-yillarning oxiriga kelib ayollar masalasidagi siyosat majburiy va keskin tus oldi hamda u Hujum kampaniyasi orqali amalga oshirildi. Bu kampaniya ayollarni paranji va boshqa an‘anaviy belgilarni tashlashga majburlash, ularni ommaviy ravishda ijtimoiy hayotga olib chiqishni ko‘zladi.

Umuman olganda, Turkistonda sovet hokimiyatining o‘rnatilishi va bolsheviklarning ayollar masalasiga yondashuvi murakkab, ko‘p qirrali va ziddiyatli jarayon bo‘lib² u bir vaqtning o‘zida modernizatsiya, mafkuraviy bosim va madaniy qarama-qarshiliklarni o‘zida mujassam etgan tarixiy hodisa sifatida baholanadi Hujum kampaniyasi sovet hokimiyatining Markaziy Osiyo jamiyatini tubdan o‘zgartirishga qaratilgan eng keskin ijtimoiy-siyosiy loyihalaridan biri bo‘lib, uning mohiyati, maqsadi va amalga oshirish usullari murakkab tarixiy jarayon sifatida baholanadi.

Avvalo, kampaniyaning asosiy maqsadi ayollarni an‘anaviy patriarxal tuzumdan chiqarish va ularni sovet jamiyatining teng huquqli a‘zolariga aylantirish edi. Sovet mafkurasiga ko‘ra, ayolning jamiyatdagi holati uning iqtisodiy faoliyati va ijtimoiy ishtiroki bilan belgilanadi.

² Douglas Northrop. Veiled Empire: Gender and Power in Stalinist Central Asia – Cornell University Press, 2004-yil.

**“ZAMONAVIY ILMIY YONDASHUVLAR VA TEXNOLOGIK
TARAQQIYOTNING USTUVOR YO‘NALISHLARI” nomli Respublika
ilmiy-amaliy masofaviy konferensiyasi
VOLUME-1, ISSUE-1, 2026**

Shu sababli ayollarni savodli qilish, ularni mehnat jarayoniga jalb etish va siyosiy faolligini oshirish muhim vazifa sifatida qo‘yilgan. Bundan tashqari, bu siyosat orqali diniy va urf-odatlariga asoslangan cheklovlarni kamaytirish ham ko‘zda tutilgan.

Kampaniyaning ideologik asosi marksistik dunyoqarashga tayangan bo‘lib, jamiyat “eski feodal tuzum” va “yangi sotsialistik tizim” o‘rtasidagi kurash sifatida talqin qilingan. Shu nuqtayi nazardan, ayollarni ozod qilish nafaqat ijtimoiy islohot, balki siyosiy transformatsiyaning ham muhim qismi hisoblangan. Ilmiy adabiyotlarda bu jarayon ko‘pincha “gender modernizatsiyasi” yoki “ijtimoiy injiniring” deb ataladi.

Amaliy jihatdan esa “Hujum” turli vositalar orqali amalga oshirilgan. Birinchidan, keng targ‘ibot va tashviqot ishlari olib borilib, matbuot va plakatlar orqali “yangi sovet ayoli” obrazi shakllantirilgan. Ikkinchidan, maxsus ayollar tashkilotlari va bo‘limlari orqali mahalliy aholi orasida tushuntirish ishlari olib borilgan.³

Uchinchi yo‘nalish sifatida ta‘lim tizimi kengaytirilib, ayollar uchun savodxonlik kurslari, kasb-hunar o‘rgatish markazlari tashkil etilgan. Shuningdek, ayollarni ishlab chiqarish korxonalariga va davlat xizmatiga jalb qilish ham kuchaytirilgan.

Biroq tarixiy tajriba shuni ko‘rsatadiki, bu jarayon bir xil ijobiy kechmagan. Ko‘plab hududlarda an‘anaviy jamiyat vakillari tomonidan keskin qarshilik bo‘lgan. Ayollarning ochiq ijtimoiy hayotga chiqishi ba‘zan ijtimoiy bosim, tahdid va hatto zo‘ravonliklar bilan birga kechgan. Shu sababli sovet hokimiyati kampaniyani yanada keskinlashtirib, ba‘zi joylarda majburiy choralarni ham qo‘llagan.

Ilmiy nuqtayi nazardan, “Hujum” ikki tomonlama jarayon sifatida baholanadi. Bir tomondan, u ayollarning ta‘lim olishi, ijtimoiy faolligi va huquqiy mavqeyining oshishiga olib kelgan bo‘lsa, ikkinchi tomondan, bu o‘zgarishlar tezkor va majburiy tarzda amalga

³ Shoshana Keller. *To Moscow, Not Mecca: The Soviet Campaign Against Islam in Central Asia, 1917–1941* – Praeger Publishers, 2001-yil.

**“ZAMONAVIY ILMIY YONDASHUVLAR VA TEXNOLOGIK
TARAQQIYOTNING USTUVOR YO‘NALISHLARI” nomli Respublika
ilmiy-amaliy masofaviy konferensiyasi
VOLUME-1, ISSUE-1, 2026**

oshirilgani sababli jamiyatda madaniy ziddiyatlar va qarama-qarshiliklarni kuchaytirgan.

Douglas Northrop va Gregory J. Massell kabi olimlar o‘z tadqiqotlarida bu siyosatni “emansipatsiya” va “majburiy modernizatsiya” o‘rtasidagi murakkab kesishuv sifatida izohlaydilar.

“Hujum” kampaniyasi nafaqat ayollarni ijtimoiy hayotga jalb qilishga qaratilgan islohot, balki butun Markaziy Osiyo jamiyatini sovet modeliga moslashtirishga yo‘naltirilgan keng qamrovli siyosiy va mafkuraviy loyiha bo‘lgan. Bu jarayon mintaqa tarixida chuqur ijtimoiy, madaniy va psixologik o‘zgarishlarni keltirib chiqargan muhim tarixiy hodisa sifatida qolgan.⁴

Hujum kampaniyasini yanada chuqurroq ilmiy tahlil qilganda, uni faqat ayollarni “ozod qilish” harakati sifatida emas, balki sovet davlatining Markaziy Osiyoda olib borgan keng ko‘lamli “ijtimoiy modernizatsiya loyihasi”ning markaziy elementi sifatida tushunish lozim bo‘ladi.

Tarixiy-sotsiologik nuqtayi nazardan, Turkiston ayollari bu davrda ikki qatlamli ijtimoiy tizim ichida yashagan: bir tomondan an‘anaviy islomiy va mahalliy urf-odatlariga asoslangan patriarxal tuzum, ikkinchi tomondan esa yangi sovet davlatining sekulyar va industrial jamiyat modeli. “Hujum” aynan shu ikki tizim o‘rtasidagi keskin to‘qnashuv nuqtasida yuzaga kelgan.

Bolsheviklar partiyasi ayollarni “ijtimoiy transformatsiya agenti” sifatida ko‘rgan. Bu yondashuvga ko‘ra, ayol oilaning markaziy figurasi bo‘lgani uchun uni o‘zgartirish orqali butun jamiyatni o‘zgartirish mumkin deb hisoblangan. Shu sababli ayollar

⁴Adeeb Khalid. *The Politics of Muslim Cultural Reform: Jadidism in Central Asia* – University of California Press, 1998-yil.

**“ZAMONAVIY ILMIY YONDASHUVLAR VA TEXNOLOGIK
TARAQQIYOTNING USTUVOR YO‘NALISHLARI” nomli Respublika
ilmiy-amaliy masofaviy konferensiyasi
VOLUME-1, ISSUE-1, 2026**

siyosati sovet modernizatsiya strategiyasining eng muhim yo‘nalishlaridan biriga aylangan.

“Hujum” jarayonida gender siyosati uch asosiy mexanizm orqali amalga oshirilgan: institutsional, iqtisodiy va madaniy mexanizmlar. Institutsional darajada ayollar tashkilotlari va maxsus bo‘limlar orqali siyosiy nazorat va targ‘ibot ishlari olib borilgan. Iqtisodiy darajada ayollarni mehnat bozoriga jalb qilish orqali ularning iqtisodiy mustaqilligini oshirish maqsad qilingan. Madaniy darajada esa an’anaviy kiyinish (paranji) va diniy urf-odatlarini yo‘qotish orqali yangi “sovet identiteti” shakllantirilgan.

Ilmiy adabiyotlarda, xususan Douglas Northrop tadqiqotlarida bu jarayon “gender va hokimiyatning qayta taqsimlanishi” sifatida tahlil qilinadi. Unga ko‘ra, sovet davlati ayollar orqali nafaqat iqtisodiy, balki ramziy (symbolic) hokimiyatni ham qayta shakllantirishga intilgan.

Gregory J. Massell esa bu siyosatni “surrogat proletariat strategiyasi” deb ataydi, ya’ni sovet hokimiyati mahalliy erkak ishchi sinf yetarlicha shakllanmagan sharoitda ayollarni ijtimoiy o‘zgarishlarning asosiy tayanchi sifatida ishlatgan.

Oqibatda, “Hujum” jarayoni ikki yo‘nalishda rivojlangan: birinchisi — ayollarning savodxonligi, mehnatdagi ishtiroki va ijtimoiy faolligining oshishi; ikkinchisi — madaniy qarshilik, an’anaviy institutlarning zaiflashuvi va jamiyat ichidagi ijtimoiy polarizatsiya. Bu jarayon ayrim hududlarda “madaniy uzilish” (cultural rupture) holatini ham yuzaga keltirgan.

Shuningdek, bu siyosat gender identitetining qayta shakllanishiga olib kelgan. Ayol endi faqat oila a‘zosi emas, balki ishchi, fuqaro va siyosiy subyekt sifatida ham qarala boshlagan. Biroq bu o‘zgarishlar tabiiy evolyutsiya emas, balki davlat tomonidan

**“ZAMONAVIY ILMIY YONDASHUVLAR VA TEXNOLOGIK
TARAQQIYOTNING USTUVOR YO‘NALISHLARI” nomli Respublika
ilmiy-amaliy masofaviy konferensiyasi
VOLUME-1, ISSUE-1, 2026**

boshqarilgan tezkor va majburiy transformatsiya bo‘lgani uchun ijtimoiy moslashuv jarayoni og‘ir kechgan.

“Hujum” kampaniyasi Markaziy Osiyo tarixida gender munosabatlari, ijtimoiy tuzilma va madaniy identitetni tubdan o‘zgartirgan murakkab tarixiy jarayon bo‘lib, u bir vaqtning o‘zida ham modernizatsiya, ham majburiy ijtimoiy muhandislik namunasi sifatida ilmiy baholanadi.⁵

Hujum kampaniyasi sovet davlatining Markaziy Osiyo jamiyatini modernizatsiya qilish va uni sotsialistik modelga moslashtirishga qaratilgan kompleks siyosatining muhim tarkibiy qismi bo‘ldi. Ilmiy tahlillar bu jarayonni gender tenglikni joriy etishga urinish bilan birga, davlat tomonidan boshqarilgan ijtimoiy transformatsiya amaliyoti sifatida ham baholaydi.

Mazkur kampaniya natijasida ayollarning savodxonlik darajasi oshdi, ular mehnat jarayonlariga va ijtimoiy hayotga faolroq jalb etila boshladi. Bu holat uzoq muddatda jamiyatda gender rollarining o‘zgarishiga va ayollarning ijtimoiy mavqeining mustahkamlanishiga xizmat qildi.

Shu bilan birga, jarayonning majburiy va tezkor tarzda amalga oshirilgani an’anaviy jamiyatda kuchli qarshilik va madaniy ziddiyatlarni yuzaga keltirdi. Natijada, “Hujum” nafaqat ijtimoiy islohot, balki qadriyatlar tizimi o‘rtasidagi keskin to‘qnashuv sifatida ham tarixiy ahamiyat kasb etdi.

Umuman olganda, ushbu kampaniya Turkiston jamiyatida modernizatsiya va an’ana o‘rtasidagi murakkab o‘tish davrini ifodalab, uning oqibatlari bugungi kunga qadar ijtimoiy va madaniy jarayonlarga ta’sir ko‘rsatib kelmoqda.

XULOSA

⁵ Shoshana Keller. *Central Asia: A Guide to Historical and Contemporary Sources* – London: Routledge, 2010-yil.

**“ZAMONAVIY ILMIY YONDASHUVLAR VA TEXNOLOGIK
TARAQQIYOTNING USTUVOR YO‘NALISHLARI” nomli Respublika
ilmiy-amaliy masofaviy konferensiyasi
VOLUME-1, ISSUE-1, 2026**

“Hujum” harakati tashqi tomondan ayollar erkinligi, tengligi va ijtimoiy faolligini oshirishga qaratilgandek ko‘rinsa-da, aslida u majburiy va keskin tarzda olib borildi. Natijada jamiyatda kuchli qarshiliklar yuzaga keldi, ko‘plab ayollar zo‘ravonlik va tazyiqlarga uchradi. Ba’zi hollarda bu harakat ayollar hayotini yaxshilash o‘rniga, ularni yanada murakkab ahvolga solib qo‘ydi. Shu bilan birga, “Hujum” uzoq muddatda ayollarning ta’lim olishi, ish faoliyatiga kirib kelishi va jamiyatdagi rolini oshirishiga ham ma’lum darajada ta’sir ko‘rsatdi. Ammo bu o‘zgarishlar milliy qadriyatlar va an’analarga zid tarzda, zo‘ravon siyosat asosida amalga oshirilgani sababli, tarixda bahsli va murakkab jarayon sifatida baholanadi.

FOYADALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Gregory J. Massell. The Surrogate Proletariat: Moslem Women and Revolutionary Strategies in Soviet Central Asia, 1919–1929 – Princeton University Press, 1974-yil
2. Douglas Northrop. Veiled Empire: Gender and Power in Stalinist Central Asia – Cornell University Press, 2004-yil.
3. Shoshana Keller. To Moscow, Not Mecca: The Soviet Campaign Against Islam in Central Asia, 1917–1941 – Praeger Publishers, 2001-yil.
4. Adeb Khalid. The Politics of Muslim Cultural Reform: Jadidism in Central Asia – University of California Press, 1998-yil.
5. Shoshana Keller. Central Asia: A Guide to Historical and Contemporary Sources – London: Routledge, 2010-yil.